

létre. Ennek az az előnye, hogy eleve kizárja a robot vétkességének vagy felelősségének megállapítását, és így szükségtelenné válik a robotbiztosítás. Maga a tény, hogy a robot okozta a kárt, elégséges alapot szolgáltat a kártérítéshez.

Ki fog befizetni ebbe a kártérítési alapba? Első körben azok járulnának hozzá, akiknek gazdasági érdekük fűződik a robotok működéséhez. A gazdasági érdek nem korlátozódik azokra, akik gyártják, programozzák, eladják vagy használják őket. Valójában mindenki élvezi a robotika előnyeit, a magán- és a társadalmi életben egyaránt. Ezért mindannyiunk közös érdeke, hogy a kártérítési alapba fizessünk; akár új adónemnek is be lehetne vezetni.

Végül még egy olyan forgatókönyv is elképzelhető, melyben maguk a robotok is befizetőkké válnak. Gondoljunk csak például a vezető nélküli taxikra, ahol az útiköltséget – vagy egy részét – átutalhatnák az alapba. Az alap egy részét, amely nem lett kártérítésre felhasználva, vissza lehetne forgatni a kutatásba és fejlesztésbe. Ez arra ösztönözné a gyártókat, hogy biztonságosabb robotokat hozzanak létre, és további területeken is szorgalmazzák használatukat.

(Euroscientist)

Nicholas Lezard

Szvetlana Alekszijejics: Csernobili ima című könyvének recenziója – megszólalnak a tanúk

A túlélők szívszaggató monológjainak átdolgozott kiadása – a Nobel-díjas író nő gondozásában

Azt gondolom, nyugodt lélekkel kijelenthetjük, hogy az írott történelem túlnyomó részében az oroszok többsége nem érezte

magát a sors kegyeltjének azért, mert ebben az országban született. Az orosz népről szóló igaz történet nemigen lehet több, mint milliók hangján üvöltő kétségbeesés, melyet csak néha szakítanak meg a hihetetlen gyengédség, hősiesség és akasztófahumor pillanatai.

Jobbára ezzel a technikával él Szvetlana Alekszijejics belorusz író: könyvei interjúk százainak a gyűjteményei, melyeket olyan emberekkel készített, akiknek a különféle formákban testet öltő orosz állam beleszólt a sorsába. A *Csernobili ima* című könyvben az egyes interjúk rendszerint csak pár oldalt tesznek ki, és monológként olvassandók – így is vannak feltüntetve a tartalomjegyzékben. „*Monológ arról, hogy milyen könnyű porrá lenni*”; „*Monológ arról, hogyan tud belénk férközni valami teljesen ismeretlen dolog*”, és így tovább.

1986. április 26-án felrobbant a négyes számú reaktor a csernobili atomerőműben, az akkor még a Szovjetunióhoz tartozó Ukrajnában, és 50 millió curie sugárzó anyag került a légkörbe, melynek 70%-a Belorussziára hullott, de még bőven jutott több olyan országnak is, amelyek még csak nem is a szomszédban vannak. (Fehéroroszország fölé május elsején kezdett érkezni a radioaktív felhő.)

A pusztítás mértéke és alattomos természete minden bizonnyal felülmúlják az emberi képzelőerő határát, ami az egyik fő magyarázata annak, miért annyira helyénvaló a műben az Alekszijejics által előszeretettel használt többszólamú forma – melyért az író 2015-ben megkapta az irodalmi Nobel-díjat. Csak a tanúk szájából hangozhat el az események igaz leírása; a *Csernobili imá*ban a katasztrófával és annak utóhatásaival kapcsolatos tudnivalók tisztázása után („a falvakon áthaladva megdöbbenünk a temetőekben a sírok sokaságán”), az egyik tűzoltó özvegyének a beszámolójába élhetjük bele magunkat, akinek a férjét behívták oltani a robbanás után. Sugárfertőzés okozta halálának – ennek a fokozódó kinszenvedésekkel teli két hétnek – a leírása annyira szívszaggató volt, hogy azt hittem, nem leszek képes folytatni az olvasást. Annak a szeretetnek az ereje tartotta

bennem a lelket, amelyet a feleség érzett férje és a méhében hordott gyermek iránt; az anyának szánt sugáradagot a magzat fogta fel, mivel halva született.

A könyvön igazából az a bölcsesség és bátorság segít át, melynek példái ismételtelen elhangzanak az interjúalanyok szájából. „Az ember csak gonoszságában agyafűrt, de egyszerű és becsületes, ha a szeretet egyértelmű szavait használja” – mondja egyikük. Másikuk a „vasököllel tereljük az emberi fajt a boldogság felé” ismert bolsevik mondást idézve az „erőszaktevő pszichológiájáról” beszél.

A *Csernobili ima*, mely először 1997-ben jelent meg, majd 2013-ban látott napvilágot a javított kiadása, egy nagyobb mű része, melyet Alekszijevec némi iróniával a „Hangok Utópiából” közös címen fogott össze, és melyen 1985 óta dolgozik. A többi kötetben az orosz élet különböző vonatkozásairól olvashatunk: az afganisztáni háborútól kezdve (*Fűk cinkkoporsóban* – a cím azokra a cinkkoporsókra utal, melyekben a halott katonákat visszaküldték szülőföldjükre) a szovjethatalom alatti és összeomlása utáni életig (*Elhordott múltjaink*).

Alekszijevec tényszerű megközelítése elevenné teszi az élményeket – néha szinte az elviselhetetlenségig – ez viszont egy felettebb demokratikus módszer, ha egy könyv létrehozásáról van szó. A szerzői láthatatlanul van jelen, kivéve, amikor saját magának tesz fel kérdéseket a szerencsétlenség nagyságára vonatkozólag: „Nem ringathatjuk magunkat tovább abban a hitben, mint egy Csehov-darab szereplői, hogy száz év múlva majd a boldogság idilli állapotába jut az emberiség” – mondja, majd hozzáteszi: „Csernobillal kapcsolatban nem tudok szabadulni a gondlattól, hogy milyen az élet utána: tárgyak tulajdonosok nélkül, tájkép emberek nélkül. Utak és kábelek, melyek nem vezetnek sehová... Néha olyan érzésem volt, mintha a jövőről készítenék felvételt.

Ha belegondolunk abba az alaposágba, mellyel Alekszijevec szemügyre veszi ezt a sugárszennyezett tájat, egy ponton rádöbbenünk, hogy olyan mértékben vállal sorsközösséget hőseivel, ahogy ezt csak nagyon kevés szerző teszi meg.

(The Guardian)

E SZÁMUNK SZERZŐI:

D. Molnár István ny. tanszékvezető egyetemi tanár, Debreceni Egyetem (a lublini Maria Curie-Skłodowska Egyetem tiszteletbeli professzora)
Kapronczay Károly történész, Budapest
Kapronczay Katalin könyvtáros, orvostörténész, Budapest
Landauer Attila kisebbségkutató, Károli

Gáspár Református Egyetem, Budapest
Dr. Magyar Beck István professor emeritus a Budapesti Corvinus Egyetemen
Magyar Kálmán történész-régész, Kaposvár
Pap Krisztián könyvtáros, Budapest
Szabó Tibor professor emeritus, Szegedi Tudományegyetem